

Z čeho je Panská skála

HAF!... DOUFÁM, ŽE JSTE SE NELEKLY, MILÉ DĚTI. A ASI JSTE UHODLY, ŽE DNES VÁM BUDU VYPRÁVĚT já, Čert. Na podzim měli Fína s Vildou hodně učení, a jelikož jedí málo kostí a vitamínů, ne jako já, tak chytili nějaký bacil a byli i nemocní. Zkrátka nějakou dobu jsme je s babičkou a dědou vůbec neviděli. Všichni už jsme se tedy hrozně moc těšili na dušičkový víkend, protože na ten děda naplánoval výlet na Panskou skálu.

V pátek večer jsem byl už netrpělivý, seděl jsem na zápraží a špicoval uši. Já totiž vrnění motoru rozeznám mezi všemi ostatními zvuky daleko dřív než babička s dědou. To je známá věc, psi totiž slyší o hodně líp než lidé, a ještě mnohokrát lépe než lidé nepozorní nebo nahluchlí, že. Marně mě babička volala do kuchyně a slibovala pamlsky, marně mi děda házel klacek. Seděl jsem jak socha, dokud jsem nezaslechl známý zvuk. Pak jsem třikrát krátce štěkl a předvedl malý taneček.

Babička mi dala za odměnu plátek šunky, za což jí dal děda pusu a mě podrbal za uchem: „Hodnež kluk.“

„A chytrý!“ dodala babička.

Fína s Vildou a s maminkou a tatínkem byli tady!

„Tak honem, děťátka, na večeři,“ postrkovala babička všechny do jídelny.

Dědeček halekal: „Ano, ano, po večeři honem na kutě, protože zítra ráno brzo vstáváme.“

Tatínek ztuhl: „Jak brzo?“

„No přeci se slepicemi,“ smála se babička.

„Na Panskou skálu to máme tak hodinu cesty, takže ne se slepicemi, ale před slepicemi. Jsme zvaní ještě ke Karlovi na oběd, tam se určitě zdržíme, má doma spoustu zvířat,“ mrkl děda na děti.

Měli dinosauri blechy?

Strejda Karel je dědečkův spolužák z vysoké školy. I on na důchod přesídlil na svoji chaloupku, kterou má na Práchni hned u lesa.

Ještě se ani pořádně nerozednělo a kohout nestihl začít hulákat, a už jsme seděli naskládání v našem autíčku, já mezi Fínou a Vildou, za volantem tatínek a na sedadle spolujezdce dědeček. Dědeček měl na čele dvoje brýle – jedny na blízko, aby mohl koukat do mapy a navigovat, a druhé na dálku, aby mohl koukat na cestu a kontrolovat, jestli tatínek jede podle jeho instrukcí.

Listopadové slunce nad Panskou skálou na nás mrklo, až zrůžovělo, a já si dal s Fínou a Vildou závod nahoru. Kdo myslíte, že vyhrál? Samozřejmě, že já, haf, mám čtyři rychlé nohy a Fína s Vildou každý jen dvě, a to dost pomalé.

„Dědo, ty jsi říkal, že tahle skála je stará sopka?“ halekala Fína na dědu, který postupoval nahoru pomalu a s rozmyslem. Vilda si odfrkl a děda, aniž by se nechal rozhodit ze svého tempa, pokynul na Fínu, aby počkala. Když konečně vylezl nahoru, zhluboka se nadechl a rozhlédl kolem dokola. Vypadal v tu chvíli jako král, který hrdě obhlíží své panství.

Teprve když usoudil, že je v okolní krajině vše tak, jak má být, odpověděl: „Ne tak docela, zlatíčko, není to přímo sopka, ale je to lávový proud, který ze sopky vytekl. Když do sebe narazila africká a evropská litosférická deska, začalo ve druhohorách a třetihorách *alpinské vrásnění*, to je proces utváření hor a pohoří. A jelikož vznikly nové zlomy v zemské kůře, vznikl tu i prostor, kudy mohlo najednou zase k povrchu země proudit magma. No a asi tak před 30 milióny let se tady na to místo, kde teď stojíme, prodralo magma čedičového složení. Sloupcové odlučnosti čediče si brzy všiml člověk a v osmnáctém století se začala skála těžit. Díky tomu dnes vypadá tak, jak vypadá, a díky tomu je tady také to jezírko.“

Měli dinosauři blechy?

„A proč lidi ten čedič těžili, dědo?“ zeptal se Vilda.

„To je jednoduché, Vildo, potřebovali ho jako stavební materiál. Čedič je tak odolný stavební materiál, že se používá i na mořské hráze v Holandsku, protože nejvíc vydrží, zkrátka je nejodolnější proti větru, dešti, soli, nárazům vln a tak vůbec. Taky je pěkně těžký. No, a jelikož je čedič vyvřelá hornina, dá se také tavit a pak různě upravovat – dají se z něj vyrábět i velmi pevná a ohebná vlákna, dlažba, potrubí a další výrobky. Z podobné vyvřelé horniny, znělce neboli fonolitu, se vyrábějí lahve na pivo, ano, ty hnědé a zelené, a to jednoduše tak, že se ta hornina, neboli vlastně ta utuhlá láva, znovu roztaví a ty lahve se z ní odlejí.“

Tatínek zpozorněl a zadíval se kamsi za obzor: „Tedy, já bych si dal pivo.“

„Skvělý nápad, Flo, a víte, co je zajímavé, děti?“ koukl děda nejen na Fínu a Vildu, ale i na tatínka. Všichni tři zakroutili hlavou, jako že nevědí. „Že čediči se také říká bazalt, název čedič se začal používat během národního obrození – to se vymýšlela místo cizích slov nová, česká. Původně se totiž slovo čedič používalo pro jakýkoli černý kámen, prostě začaděné kamení.“

„Teda, dědo, ty toho víš,“ vydechla Fína.

Měli dinosauři blechy?

Děda vydatně povzbuzen pochvalou ještě dodal, že díky tvaru čedičových sloupců, které připomínají píšťaly od varhan, se Panské skále říká někdy také varhany. Mně to tedy žádné varhany nepřipomíná, ale budiž, dědeček je můj páníček, a jestli jemu to připomíná varhany, tak holt jsou to varhany, haf.

„A dědo, čedič je minerál, že jo?“ dodal k tomu ještě Vilda.

Fína se uchichtla a okomentovala to: „No jo, brašule dělá zase chytrolína.“

Tatínek na Fínu zvedl obočí a řekl: „Ale no tak.“

„Čedič je, Vildo, hornina, a to vyvřelá neboli magmatická. Přesněji výlevná magmatická hornina. No a jak bych vám, děťátka, vysvětlil rozdíl mezi horninou a minerálem?“ položil děda otázku sám sobě. A hned si na ni odpověděl: „Je to tak, že hornina je směs několika minerálů, zatímco minerál je...“

„Mám hlad,“ ozvalo se námi. To se táta pohodlně natáhl a vystavil tvář sluníčku. „Mám hlad,“ zopakoval pak ještě jednou, jakoby sám pro sebe.

„Počkej chvílku,“ ozval se děda, „za chvíli půjdem, Flo, jenom ještě musím dětem vysvětlit, jak je to s těmi horninami a minerály.“

Fína s Vildou se tedy také usadili a já si lehl k jejich nohám. Vilda vytáhl svůj deník a nalistoval čistou stránku.

Děda si stoupl jednou nohou na kámen a dal ruce v bok: „Tak, Vildo, nejdřív horniny. Rozděl si stránku na tři sloupce, uděláme takovou tabulku.“

Vilda udělal poslušně tři čáry a děda mu začal diktovat, přičemž prstem ukazoval, kam má co psát. Fína na bráchu dávala pozor, aby nedělal pravopisné chyby, a společně tak vytvořili krásně přehledné rozdělení hornin.

„A teď!“ sedl si děda na kámen, „vám ještě povím, co je to minerál.“

„Ježkovy voči, to umřu hlady!“ zasténal tatínek.

Ale dědeček nedbal a pokračoval: „Minerál neboli nerost je prvek nebo chemická sloučenina, až na výjimky krystalická. V současné době známe asi pět tisíc minerálů a každý rok je objeveno a popsáno asi padesát dalších.“

„Týjo, tolik?“ zvedla obočí Fína.

„Ano, ano, tolik. Ale častých, takových, které se v přírodě běžně nacházejí, je jen asi tři sta. A těch, které jsou důležité pro tvorbu hornin, je jenom pár desítek.“

„Tak já myslím, že to by stačilo,“ zvedl se tatínek s nekompromisním výrazem. „Hurá za Karlem. A teď zase budu za chytřejšího já, děti,“ řekl důležitě, „vidíte támhle ten sloup?“

Krystal křemene